

КОМИСИЈА ЗА РАЧУНОВОДСТВО И РЕВИЗИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ИСПИТ ЗА СТИЦАЊЕ ПРОФЕСИОНАЛНОГ ЗВАЊА
ОВЛАШЋЕНИ РЕВИЗОР
(ИСПИТНИ ТЕРМИН: НОВЕМБАР 2017. ГОДИНЕ)

ПРЕДМЕТ 10:
НАПРЕДНО УПРАВЉАЧКО РАЧУНОВОДСТВО

ЕСЕЈИ

- 1. Критика знања и праксе управљачког рачуноводства 80-их година прошлог вијека у земљама развијене тржишне привреде.**

Одговор:

Средином 80-тих година двадесетог вијека истраживачи постају све више критични према постојећем стању знања у пракси управљачког рачуноводства. Резултати великог броја истраживања упућују на двије групе критика. Наиме, прво је разматрано заостајање праксе за теоријом управљачког рачуноводства, да би нешто касније истраживачи покренули питање релевантности конвенционалне праксе управљачког рачуноводства у условима промјенљивог производног и конкурентског окружења.

У вези са критикама које су упућене на рачун заостајања праксе за теоријом управљачког рачуноводства важно је издвојити ставове двије групе аутора. Прва група аутора, сматра да постоји велики јаз између теорије и праксе управљачког рачуноводства. За разлику од њих, друга група аутора истиче да истраживачи имају веома скроман утицај на управљачко рачуноводство у предузећима. Лако је примијетити да је за обје групе заједничко то да њихови аутори готово једногласно констатују да је само мали дио конвенционалне мудрости, која је садржана у уџбеницима из управљачког рачуноводства, адекватно примијењен у пракси.

У основи постоје три суштинска разлога заостајања праксе за теоријом управљачког рачуноводства, и то: прво, закашњела примјена теоријских достигнућа у пракси, друго, лоша комуникација између теоретичара и практичара и, треће, теоретичари пропуштају прилике да се суоче са животним проблемима практичара. Прва два разлога тешко могу пружити увјерљиво објашњење зашто заостаје пракса за теоријом управљачког рачуноводства. Наиме, пратећи развој управљачког рачуноводства може се констатовати да је оно своје концепте информација прилагођавало промјенама које су се дешавале у економској теорији, предузећима и менаџменту. Имајући то у виду тешко се може аргументовано говорити да су теоријска достигнућа значајно каснила. Што се тиче лоше комуникације она се можда може ставити на душу неким истраживачима. Међутим, готово је сигурно да се она не може приписати већини истраживача и писаца кроз чије се радове годинама таложила конвенционална мудрост управљачког рачуноводства. Посљедњи разлог за тврдњу да је пракса управљачког рачуноводства заостајала за теоријом, јавља се због тога што је пракса била запостављена у дотадашњим истраживањима. Тачније, већина аутора бавила се проблемима који су се много више односили на будућност него на садашњост. Као посљедица тога у истраживањима до средине 80-тих много чешће се постављало питање шта би требало да буде, него питање шта јесте у пракси управљачког рачуноводства. Уколико истраживачи и у наредном периоду наставе да игноришу праксу и уколико се и даље буду концентрисали само на будућност, јаз између теорије и праксе биће још више продубљен.

Јаз се може попунити само уколико творци нових идеја у будућности буду више водили рачуна о пракси која треба да их примијени. То истовремено значи да истраживачи морају добро проучити природу постојеће праксе управљачког рачуноводства да би исправно разумјели ситуације у којима треба примијенити одређена теоријска достигнућа. Паралелно с тим, практичари морају разумјети теоријска достигнућа да би их могли адекватно примијенити. То је нарочито важно јер исправна употреба може открити одређене концептуалне слабости које су као повратне информације веома битне за истраживаче и даље усавршавање. Због свега претходно реченог у стручној литератури се потпуно оправдано инсистира на томе да конвенционална мудрост мора подједнако одсликати теорију и праксу управљачког рачуноводства. Само на тај начин могуће је обезбиједити да теорија и пракса узајамно једна другу јачају.

До сличног закључка дошла је и друга група аутора. Они сматрају да је главни разлог постојања јаза то што истраживачи имају веома мали утицај на практичаре у предузећима. У вези са тим, Друри исправно истиче да се о заостајању праксе за теоријом не може говорити на бази анегдота и утисака стечених у неформалним контактима, већ на основу озбиљних студија и прегледа досадашње праксе управљачког рачуноводства у компанијама. Међутим, главни проблем са којим се на старту суочавају истраживачи јесте у томе што постоји зачуђујуће мало поузданих емпиријских података који се тичу употребе теоријских достигнућа управљачког рачуноводства у пракси. Недостатак ових података спрјечава бројне ауторе да утврде које су њихове препоруке корисне, а које не за менаџере предузећа. На примјер, у вези са проблемом алокације тзв. општих фиксних трошкова предузећа, сви аутори истичу да произвољна алокација трошкова које традиционално сматрамо фиксним може доносиоце одлука навести на погрешан пут. Међутим, расположиви ограничени емпиријски подаци сугеришу да и поред тога многа предузећа имају управо такве системе обрачуна трошкова који укључују алоцирање фиксних трошкова на производе, одлуке и сл. Уколико се не зна колико је широко распрострањена ова пракса, за које одлуке и на који начин се користе такве информације, неће бити могуће процијенити последице примјене алокације општих фиксних трошкова за потребе одлучивања у реалном пословном свијету.

На крају, сумирајући истраживања обје групе аутора може се закључити да је за даљи развој управљачког рачуноводства битна непосредна сарадња између практичара и научних радника. Без тога препоруке и о "најбољем" управљачком рачуноводству биће од малог значаја ако се оно не користи у пракси. Проучавањем релевантне литературе може се закључити да су многи истраживачи били критиковани због пропуста да повежу теорију и праксу, док се практичарима замјерало то што нису сарађивали са истраживачима и што се нису прилагодили промјенљивом производном и конкурентском окружењу.

2. **Анализа извјештаја о новчаним токовима (ИоНТ):**

- a) Истаћи циљ провођења анализе ИоНТ,**
- b) Навести кључне информације која анализа ИоНТ пружа за своје кориснике**
- c) Шта анализа ИоНТ обавезно обухвата уз објашњење појединих дијелова анализе ИоНТ**

Рјешење:

- a) Основни циљ израде извјештаја о новчаним токовима па према томе и његове анализе јест осигурати спознаје о успјешности пословања новцем и новчаним еквивалентима у обрачунском раздобљу. Уз то, анализа извјештаја о новчаним токовима омогућује да се прогнозирају новчани токови у будућности, што чини основу за планирање и израду оптималног буџета готовине који осигурава несметани ток пословања, максималне зараде и чува свако друштво од проблема које може проузрочити помањкање новца.

(3 бодова)

- b) Анализа извјештаја о новчаним токовима у пракси даје менаџерима, власницима и кредиторима кључне информације о резултатима управљања новчаним ресурсима и способностима у савладавању ризика те осигуравању ликвидности и солвентности привредног друштва. Он даје кључне информације за процјену квалитете зараде привредног друштва, степена обновљивости његових ресурса и степена конкурентности на позицији финансијске стабилности. Анализа новчаних токова менаџерским рачуновођама помаже да идентифицирају абнормалне факторе који утичу на негативне промјене у односима између компоненти које се одржавају на новчане токове.

(3 бодова)

- c) У пракси се анализа новчаних токова изводи и за укупан резултат, и за свако подручје посебно, тј. за подручје оперативних, инвестицијских и финансијских активности. При анализи извјештаја о токовима готовине могући су различити приступи и поступци који могу бити обимни или мање обимни, детаљни или мање детаљни, овисно о стварним потребама.

Међутим, анализа свакако мора обухватити сљедеће:

- a) Сумарни приказ резултата новчаних токова с кратким коментаром, тј. преглед новчаних токова од пословних активности, новчаних токова од улагачких активности и новчаних токова од финансијских активности са коментарима, и детаљнијом анализом евентуалних негативних нето новчаних токова.
- b) Опћу оцјену успјешности управљања новчаним ресурсима на темељу хоризонталне анализе и анализе односа нето тока и прихода, тј. упоређивање резултата нето новчаних токова текућег раздобља са нето новчаним токовима претходних раздобља, при чему евентуалне негативне трендове треба детаљно анализирати.
- c) Однос резултата нето новчаног тока и оствареног нето добитка, што анализира однос резултата исказаних у два различита погледа на резултат пословања друштва, тј. билансу успјеха који користи акруалну основу за евиденцију

пословних промјена, и извјештају о новчаним токовима који се заснива на готовинској основи за евиденцију догађаја.

- d) Процјену успјешности управљања новчаним токовима од оперативних, инвестицијских и финансијских активности, одвојено, те међусобне утјецаје на најважнијим ставкама, гдје је пожељно комбинирати податке за одређена подручја анализе добијена и директном и индиректном методом састављања извјештаја о новчаним токовима, уз упоређивање са резултатима из биланса успјеха.
- e) Степен покрића инвестиција из депрецијације и амортизације, што се сматра важним показатељем ефикасности управљања новчаним ресурсима у подручју инвестирања. Под претпоставком да се друге ставке држе константним, ако је готовинско инвестирање у стална средства мање од своте амортизације и депрецијације онда се готовина на рачунима повећава, и обратно.
- f) Неновчане инвестиције и њихов однос с новчаним, те утицај неновчаних инвестиција на будуће новчане токове, треба анализирати ради дефинирања политике новчаног инвестирања и дугорочног задуживања и само на овај начин инвестиције се посматрају у цјелини и могу се донијети квалитетни закључци.
- g) Стјецање и отуђење удјела у повезаним друштвима и заједничким потхватима те финансијски ефекти од тога, а њихово одвојено објављивање је посебно наложено и МРС-ом 7.
- h) Новчане токове у иноземним валутама, евидентирају се у извјештајној валути друштва примјењујући курс који вриједи између извјештајне и иноземне валуте на дан новчаног тока. Ефекте новчаних токова у иноземним валутама на стање готовине као и ефекте промјена курсева на пословни резултат треба посебно и детаљно анализирати, јер то може послужити као основа за одређивање политике у трансакцијама са иноземним валутама, те доношење одлука у вези са њима.
- i) Кратак опис промјена у најважнијим финансијским позицијама и како су оне настале, ограничавајући се на информације које нису објављене у билешкама уз финансијске извјештаје јер нема потребе за дуплирањем информација.

(14 бодова)

Есеј 3.

Шкарт (дефиниција, подјела, рачуноводствена евиденција), поновна обрада (дефиниција, подјела, рачуноводствена евиденција), отпад (дефиниција, рачуноводствена евиденција).

Рјешење:

Шкарт је производња неприхватљивог квалитета која се може евентуално продати по сниженој цијени у односу на исправан финални производ (нпр. мајице са фелером). Постоји двије категорије шкарта: дозвољени и недозвољени шкарт.

Веома је важно учити различит рачуноводствени третман дозвољеног и недозвољеног шкарта:

- a) **дозвољени шкарт** – је резултат процеса производње и појављује се и у условима изузетно ефикасне производње. Руководство мора процијенити проценат дозвољеног шкарта тј шкарта који је прихватљив. Трошкови дозвољеног шкарта се калкулишу као трошкови финалних производа јер ти финални производи не могу бити произведени без појаве овог типа шкарта. Стопа шкарта се увијек рачуна на основу обима готових производа а не на основу обима започетих производа

- b) **недозвољени шкарт** је шкарт који се не би смио појављивати у нормалним производним условима. Овај вид шкарта се могао избјећи. Трошкови овог типа шкарта се третирају као трошкови периода тј као губитак периода (расход).

(6 бодова)

Поновна обрада је производ на којем су уочене грешке које се уз разумне трошкове могу уклонити враћањем производа у процес производње, да би резултат тог враћања био исправан финални производ.

И код поновне обраде можемо разликовати:

- нормалну поновну дораду за специфични посао
- нормалну поновну дораду за све послове и
- абнормалну поновну дораду

Разлика у ова три приступа је у томе што се у првом појављује рачун производња у току (специфичног посла), у другом општи трошкови производње, а у трећем расходи као трошкови периода, а у сва три случаја потражују појединачни трошкови материјала, плата и остале природне врсте трошкова. Трошкови поновне обраде су значајна категорија за менаџмент предузећа јер представљају показатељ колико је настало непотребних трошкова који се не би појављивали да је производња била обављена на задовољавајући начин.

(6 бодова)

Отпад је материјал преостао након процеса производње који је резултат технолошког процеса, има ниску продајну цијену у односу на цијену финалног производа (примјер, отпад штофа приликом кројења у фабрици конфекције).

Не постоји разликовање нормалног и абнормалног отпада, али постоји разликовање отпада за појединачни посао или за све послове

Два су главна аспекта рачуноводства отпада:

- планирање и контрола укључујући физички аспект
- трошкови ускладиштења и признавања прихода и расхода отпада

Извјештаји о отпаду су прије свега извјештаји у физичким јединицама мјере (тона, кг, метара итд.) прије свега ради питања спречавања крађе и сл. Отпад се може продати или се ускладиштити као материјал или роба. Рачуноводствени третман отпада је често сличан третману споредних производа.

У том погледу рачуноводство би требало да одговори на слиједећа питања:

- када би требало признати отпад, у моменту производње или у моменту продаје?
- како признавати приходе од продаје отпадака?

Признавање отпадака у моменту продаје зависи од значаја ставке отпадака. Када је вриједност отпада иматеријалан књижење је благајна или потраживања / приходи.

Када је вриједност материјалан онда треба разликовати:

- да ли је за конкретан посао (благајна / производња у току)
- да ли је за све послове (благајна / општи производни трошкови)

У оба ова случаја полази се од претпоставке да није вођења евиденција трошкова отпадака и да једноставно треба умањити трошкове завршене производње за вриједност продатих отпадака. Разлика је једино у томе да ли ће се умањити трошкови конкретног производа или ће се ти трошкови третирати као општи трошкови и распоредити на све производе.

Признавање отпада у моменту производње се најчешће примјењује у случају када је временски период између појаве отпада и продаје велик тако да се отпад мора евидентирати на залихама. И у овом случају можемо разликовати да ли се евиденција може вршити за конкретан посао или не:

- ако је за конкретан посао: Залихе материјала / производња у току
- ако је за све послове: Залихе материјала / општи трошкови производње

Ако се отпад поновно искористи за производњу онда је књижење супротно претходном, ако се прода онда је књижење без евиденције прихода (благајна / материјал).

(8 бодова)

ЗАДАЦИ

Задатак број 1:

Трговачко предузеће за продају ципела разматра могућност да отвори још једну продавницу ципела за коју се очекује да има сљедеће вриједности трошкова и прихода:

Просјечна продајна цијена	80 н.ј.
Просјечни трошкови набавке ципела	23 н.ј.
Продајна провизија за продавце	5 н.ј.
Укупни варијабилни трошкови	28 н.ј.
Годишњи фиксни трошкови:	
Закупнина	60.000 н.ј.
Плате	100.000 н.ј.
Реклама	40.000 н.ј.
Други фиксни трошкови	8.000 н.ј.
Укупни фиксни трошкови	208.000 н.ј.

И Преломна тачка у обиму и вриједности износи:

- а) 4.000 комада и 320.000 н.ј.
- б) 4.300 комада и 344.000 н.ј.
- в) 5.800 комада и 464.000 н.ј.
- г) 3.900 комада и 312.000 н.ј.

Потврда:

ИИ У случају продаје 3.500 пари ципела вриједност пословног резултата је:

- а) 34.000 н.ј.
- б) – 25.000 н.ј.
- в) – 26.000 н.ј.
- г) 32650 н.ј.

Потврда:

ИИИ Уколико је продајна провизија укинута за продавце ципела, да би се повећале њихове фиксне плате за износ од 22.000 н.ј. преломна тачка у обиму и вриједности би износила:

- а) 4.650 комада и 372.000 н.ј.
- б) 4.036 комада и 322.880 н.ј.
- в) 4.800 комада и 384.000 н.ј.
- г) 4.200 комада и 336.000 н.ј.

Потврда:

РИЈЕШЕЊЕ:

И Преломна тачка у обиму и вриједности износи:

а) 4.000 комада и 320.000 н.ј.

- б) 4.300 комада и 344.000 н.ј.
- в) 5.800 комада и 464.000 н.ј.
- г) 3.900 комада и 312.000 н.ј.

Потврда:

$$\text{ПТ (К)} = \text{ФТ} / \text{ЈКД} = 208.000 / (80 - 28) = 208.000 / 52 = 4.000 \text{ јединица}$$

$$\text{ПТ (В)} = \text{ПТ (К)} \times \text{ЈПЦ} = 4.000 \times 80 = 320.000 \text{ н.ј.}$$

ИИ У случају продаје 3.500 пари ципела вриједност пословног резултата је:

- а) 34.000 н.ј.
- б) – 25.000 н.ј.
- в) – 26.000 н.ј.**
- г) 32650 н.ј.

Потврда:

Приходи	80 н.ј./ком. x 3.500 ком.	280.000 н.ј.
Варијабилни трошкови	28 н.ј./ком. x 3.500 ком.	98.000 н.ј.
Контрибуциони добитак		182.000 н.ј.
Фиксни трошкови		208.000 н.ј.
Пословни резултат (губитак)		(26.000 н.ј.)

ИИИ Уколико је продајна провизија укинута за продавце ципела, да би се повећале њихове фиксне плате за износ од 22.000 н.ј. преломна тачка у обиму и вриједности би износила:

а) 4.650 комада и 372.000 н.ј.

б) 4.036 комада и 322.880 н.ј.

в) 4.800 комада и 384.000 н.ј.

г) 4.200 комада и 336.000 н.ј.

в)

фиксни трошкови: 208.000 н.ј. + 22.000 н.ј. = 230.000 н.ј.

контрибуциони добитак по јединици = 57 н.ј./ком. (80 н.ј./ком. – 23 н.ј./ком.)

$ПТ (К) = ФТ / ЖКД = 230.000 \text{ н.ј.} / 57 \text{ н.ј./ком.} = 4.036 \text{ комада}$

$ПТ (В) = ПТ (К) \times ПЦ = 4.036 \times 80 = 322.880 \text{ н.ј.}$

Задатак број 2 :

Два географски различито смјештена одјела ХХ компаније који дјелују као профитни центри, у својим појединачним финансијским извјештајима исказали су сљедеће величине:

Подаци	Атлантик одјел	Пацифик одјел
Укупна имовина	1.000.000 КМ	5.000.000 КМ
Текуће обавезе	250.000 КМ	1.500.000 КМ
Оперативна добит	200.000 КМ	750.000 КМ

На основу горе наведеног:

- Израчунајте поврат од инвестирања (ПОИ) за сваки одјел користећи оперативну добит као показатељ добити и користећи укупну имовину као показатељ инвестиција?
- Ворлд компанија користила је резидуалну добит (РД) као показатељ пословања менаџмента, који су менаџери жељели да максимирају. Користећи критерије, колики је показатељ РД за сваки одјел при кориштењу оперативне добити и укупне имовине, ако је захтијевана стопа поврата од инвестиција 12%?
- ХХ компанија има два извора средстава: дугорочни кредит са тржишном вриједношћу од 3.500.000 КМ и каматом од 10%, и дионички капитал са тржишном вриједношћу од 3.500.000 КМ са трошковима дионица од 14%. Стопа пореза на добит је 40%. Ворлд компанија примјењује исти уравнотежени пондерисани трошак капитала на оба одјела јер сваки одјел подлијеже истим ризицима. Израчунајте показатељ економске додане вриједности (ЕВА) за сваки одјел. Које од израчунатих показатеља у тачкама а), б) и ц) препоручујете да ХХ компанија користи? Зашто? Кратко објаснити?

Рјешење:

- Поврат од инвестирања (ПОИ)

Р/Б	ПОДАЦИ	АТЛАНТИК ОДЈЕЛ	ПАЦИФИК ОДЈЕЛ
1.	Оперативна добит	200.000 КМ	750.000 КМ
2.	Укупна имовина	1.000.000 КМ	5.000.000 КМ
3.	ПОИ (1/2)	20%	15%

Поврат од инвестирања за Атлантик одјел је 20% и исти је већи него проценат поврата од инвестирања у Пацифик одјелу. Међутим, не можемо одмах окарактерисати Атлантик одјел као успешнији. Потребно је израчунати и друге мјере успјешности.

(5 бодова)

- Резидуална добит (РД)

Р/Б	ПОДАЦИ	АТЛАНТИК ОДЈЕЛ	ПАЦИФИК ОДЈЕЛ
1.	Оперативна добит	200.000 КМ	750.000 КМ
2.	Захтијевана стопа поврата	12%	12%
3.	Укупна имовина	1.000.000 КМ	5.000.000 КМ
4.	РД (1 – 2x3)	80.000 КМ	150.000 КМ

Користећи показатељ резидуалне добити као мјеру успјешности Пацифик одјел је знатно успјешнији од Атлантик одјела јер остварује више резидуалне добити него Атлантик одјел.

(5 бодова)

с) Економска додана вриједност (ЕДВ или ЕВА енг.)

Р/Б	ПОДАЦИ	АТЛАНТИК ОДЈЕЛ	ПАЦИФИК ОДЈЕЛ
1.	Оперативна добит	200.000 КМ	750.000 КМ
2.	Стопа пореза на добит	40%	40%
3.	ОД након опорезивања (1 – 2x1)	120.000 КМ	450.000 КМ
4.	УПТК	10%	10%
5.	Укупна имовина	1.000.000 КМ	5.000.000 КМ
6.	Текуће обавезе	250.000 КМ	1.500.000 КМ
7.	ЕВА [3 – 4x(5-6)]	45.000 КМ	100.000 КМ

За израчунавање показатеља уравнотеженог пондерисаног трошка капитала УПТК потребни су нама следећи подаци:

КСнП = каматна стопа након пореза

ТВК = тржишна вриједност кредита

ТДК = трошак дионичког капитала

ТВДК = тржишна вриједност дионичког капитала

$$\text{КСнП} = 10\% - 0,40 \times 10\% = 6\%$$

$$\text{УПТК} = (\text{КСнП} \times \text{ТВК} + \text{ТДК} \times \text{ТВДК}) / (\text{ТВК} + \text{ТВДК})$$

$$\text{УПТК} = (6\% \times 3.500.000 + 14\% \times 3.500.000) / 7.000.000 = 10\%$$

Показатељ ЕВА исто као и показатељ резидуалне вриједности говори да је Пацифик одјел успјешнији него Атлантик одјел у максимизирању богатства дионичара друштва. Посматрано предузеће требало би користити ЕВА показатељ за доношење одлука о инвестирању будући да је ЕВА показатељ као напреднија верзија показатеља резидуалне вриједности са укљученим ефектима опорезивања много прикладнији показатељ успјешности него показатељи засновани на чистом омјеру/односу двају финансијских величина. Показатељи засновани на односима двају величина као што је нпр. ПОИ показатељ могу утицати на доношење погрешних одлука о инвестирању, нпр. одбијања пројеката улагања, ако након пројекције улагања вриједност ПОИ показатеља опада. Међутим, са гледишта цијелог предузећа а према ЕВА показатељу требају бити прихваћени сви пројекти улагања који доприносе порасту ЕВА индикатора одређеног одјела, а тиме и цијелог друштва.

(10 бодова)